

in hrvaškega, na raznih spomenicah, na Kersnikovi zapuščini na Brdu, Levčevi zapuščini v ljubljanskem mestnem arhivu, Jurčičevi zapuščini istotam, Vošnjakovi zapuščini v narodnem muzeju v Ljubljani, na Skerličevih književno zgodovinskih razpravah in podobnem.

Sintetične Kulturne in politične zgodovine od 1848 dalje torej na ta način še ne bomo kmalu dobili, čeprav je to v začetku objavljanja Prijateljevih del kazalo.

Fr. Jesenovec.

F. Šturm: Francosko-slovenski slovar. 3.—5. zvezek. Audinos—Chartrier.

V teh petih zvezkih, ki so že na knjižnem trgu, je, če računam po Larousseu ali po Pretnarju, izšla nekako ena šestina francoskega besednega zaklada, kar pač izpričuje dovolj jasno, kako veliko delo dobivamo s tem slovarjem. Zdi se mi pa, da se pomena tega slovarja za našo kulturo še vedno nismo prav zavedeli.

Da bi se seznanil z mnenjem sestavljalca samega, gospoda profesorja dr. Šturma, sem se napotil k njemu. In izrazil se mi je nekako takole: »Delam, kot vidite — miza in police so obložene s slovarji vseh vrst — po največjih in najboljših francoskih in nemških virih; v mnogočem mi služijo lastni zapiski. Največja težava je s tehničnimi izrazi, ker jih pri nas še nimamo. V takšnih primerih mi pomagajo naši najboljši strokovnjaki, da napravimo ustrezajoč izraz; če ga ne dobimo, ga pa opišemo. Vedno mi stoji ljubeznivo ob strani gospod dr. Breznik. Paziti pa moram, da ne postane slovar preobširen, in zato izločim vse nebitveno kakor tudi zastarele, dolgo nerabljene oblike in vsem znane mednarodne izraze. Frazo poskušam sloveniti s frazo. Če pa bi hotel izčrpati ves francoski besedni zaklad, bi mi delo naraslo na 50 zvezkov; tako pa jih bo okrog dvajset. Rad bi, da bi bil slovar čim popolnejši, a ne preobremenjen.

Vem, da se nekateri boje, da bo slovar opešal zaradi finančnih težav in gledajo zato nanj zelo skeptično. Jaz se tega ne bojim, ker se delo samo krije. Krije se pa zaradi dijaške izdaje, ki je nekoliko slabše opremljena in stane zvezek samo 18 din in še to plačujejo dijaki v obrokih po 6 din. Dijakovnaročnikov je okoli 2000 in zaradi njih je delu zagotovljeno redno izhajanje. Delo pa je znano še zunaj naših meja, tako je n. pr. zadnjič naročila neka dunajska knjigarna tri izvode. Moja edina skrb sedaj je, da slovar izhaja redno ob napovedanih rokih, ker tudi politične motnje in spremembe v našem učnem načrtu ne bodo na izid celotnega dela preveč vplivali.«

Toliko sedaj samo kot poročilo o izhajanju tega velikega slovarja, ker za stvarno ocenjevanje dela po teh petih zvezkih še ni prišel čas. Toliko pa nam že kažejo ti zvezki, da bo slovar, če bo ostal na tej višini — in o tem niti najmanj ne dvomim — tudi najbolj črnogleda kritika morala priznati kot odličen. Le s tiskom se ne morem sprijazniti popolnoma. Zakaj niso vzeli nekoliko manjših črk. Sicer pa to nikakor ni važno. Tone Čokan.

Razlike izmedju hrvatskoga i srpskoga književnog jezika. Napisala dr. Petar Guberina i dr. Kruno Krstić. Izdala Matica Hrvatska. Zagreb 1940.

Pričujoča lingvistična razprava o hrvaškem književnem jeziku vsebuje v glavnem dva dela; v prvem dokazujeta pisatelja, zakaj utegnemo govoriti o posebnem hrvaškem književnem jeziku in ga ločiti od srbkega knjižnega

jezika, v drugem delu pa prinašata besednjak razlik obeh književnih jezikov. V prvem delu bi mogli zopet govoriti o dveh pododdelkih; v prvem imamo dokaze samega obstoja hrvaškega knjižnega jezika, v drugem so nakazane najrazličnejše diference obeh književnih jezikov po posameznih oddelkih.

Spočetka pisatelja pravilno ugotovita pomen knjižnega jezika in njegovo razmerje do historične in opisne slovnice ter do narečij. Pri tem popolnoma pravilno sklepata, da je za kak književni jezik pomembno edinole današnje stanje jezika in zato zanj ni treba upoštevati niti etimoloških razvojev niti jezikovne pestrosti po različnih narečjih istega živega jezika. To je povsem pravilno stališče, kakor ga je zavzel tudi naš najnovejši slovenski pravopis, ki izpoveduje načelo, da je v knjižnem jeziku dovoljeno vse, kar je že prišlo tako v rabo, da je popolnoma domače in ustaljeno. To se z drugo besedo pravi, da v knjižnem jeziku kak pretiran purizem nima mesta. Ta ugotovitev pa ne velja samo za neke pretirane rabe besed pri nas (n. pr. preračun, odprtje itd.), marveč še prav posebej za pisatelja pričujoče razprave same. Toda o tem ob koncu ocene.

Pisatelja pravilno ugotavljata že večstoletni obstoj samostojnega hrvaškega knjižnega jezika od renesanse na Jadranu do renesanse in razsvetljenstva pri kajkavskih Hrvatih. Šele Vukovo in Gajevo delo je začelo hrvaški in srbski knjižni jezik družiti. Toda kljub temu združenju zadnjih sto let je pri Hrvatih postala trdna zavest samostojnega knjižnega jezika; to je vsekakor eden izmed najtemeljitejših dokazov, ki sta jih pisatelja nanizala v podkrepilo svoje razprave.

Sledijo podrobni dokazi o obstoju samostojnega hrvaškega knjižnega jezika. Tako naštevata pisatelja iz glasoslovja nič manj kot 28 točk, n. pr. hrv. l: srb. lj; hrv. t: srb. ć; hrv. ije, je, i: srb. e. Kakor je vseh 28 točk pravilno naštetih, tako je to naštevanje vendarle presuhoparno, neznanstveno naštevanje golih dejstev, skoraj bi rekel diletantsko podajanje pomembnih razlik. Za pravilno znanstveno delo bi bilo treba na vsak način poseči tukaj tudi v diahronični razvoj jezika, ne pa ostajati samo pri suhoparnih ugotovitvah. Saj bi tako znanstveno delo mnenje pisateljev samo podkrepilo, ne pa zmanjšalo ali celo spremenilo. Koliko večja bi bila vrednost razprave, če bi n. pr. v gornjem primeru govorila pisatelja o različnih rezultatih razvoja glasu *ě* (jata), o otrdelosti soglasnikov in podobno.

Tudi v oblikoslovju imamo 29 točk; v njih naštevata pisatelja zlasti razlike v spolih, priponah, tvorbi prihodnjega časa (hrv. pisat *ću*; srb. ja *ću* da pišem). Tudi tu najdemo premalo znanstveno naštevanje razlik, n. pr.: Hrvatje tvorijo infinitiv pri nekaterih glagolih na *-iti*; srb. *-ati*, namesto da bi razprava govorila o analognem prehodu glagolov iz četrte v peto vrsto. V tem poglavju je premnogo primerov, ki se naslanjajo na rabo tujk v hrv. oz. srb. knjižnem jeziku (hrv. grupirati; srb. grupisati). To so sicer pomembne točke, a so preveč tujega izvora in premalo iz domačega jezika samega.

V stavkoslovju najdemo 26 točk, zares pomembnih razlik, n. pr.: hrv. svoj; srb. moj (če je ta pripadnost pripisana osebk); prazen podredni prilastek v genetivu pri Srbih, tega Hrvatje ne ljubijo (tudi Slovenci ne!); različne zveze med osebkom in povedkom; hrvaška raba nedoločnika proti srbski rabi veznika *da* s sedanjikom; raba pasiva pri Srbih, odklanjanje istega pri Hrvatih (tudi

pri Slovencih tako!). To poglavje nam kaže, koliko skupnosti imata slovenski in hrvaški knjižni jezik proti srbskemu. Sledijo še razlike v stilistiki, besednem zakladu in nekaj drobnarij.

V drugem delu pa so v abecednem redu naštetje številne besede in njihove razlike v hrv. in srb. knjižnem jeziku. Tako n. pr.: srb. branilac: hrv. branitelj. Pri navajanju podobnih razlik se mi je vsilila misel, ali ni temelj vse razprave in besednjaka tisti pretirani purizem, ki ga pisatelja sama na začetku razprave pravilno obsojata. Ali nista n. pr. navedena izraza mnogo bližja kakor pri nas ‚duri‘ in ‚vrata‘ — ‚soba‘ in ‚izba‘, pa v knjižnem jeziku v slovenščini na vsak način in brez vseh skrupulov oboje dovoljujemo! Saj dva taka izraza kažeta le na stvarno razliko in bogastvo jezika v narečjih, ne vem pa, če bi bila taka ostra ločitev v knjižnem jeziku potrebna. Od kod taka ostra ločitev, nam pojasnijo besede na strani 74. pričujoče razprave. Tam namreč stoji: »Iza 1918. Hrvati osječaju stranom svaku riječ, koja dolazi iz Beograda. Protiv toga se nije moglo ništa učiniti, jer psihologija neprestano vrši svoj utjecaj u razvoju jezika. Talijani su za vrijeme sankcija neobično pazili, da im se koja engleska riječ ne uvuče u riječnik. Njihov jezični osjećaj oštro je reagirao na svaku noviju tudjicu engleskog izvora. Mnoge riječi, koje su Hrvati ravnodušno primali iz Beograda do 1918, postale su nam kasnije simbolom majorizacije, i narod ih je osjećao tudjima. Istina je, da smo se na mnoge takve riječi tokom vremena priučili, napose u školi i preko javne uprave. Ali hrvatski jezični osjećaj dolazio je i dolazi najjače do izražaja baš u borbi protiv srpskih riječi, srpskih oblika i srpskoga stila.«

Iz tega citata nam je jasno, da je delo izrecno politično pobarvano, zato pa premalo znanstveno. V znanstveno razpravo bi taki momenti ne smeli! Kulturno življenje bi bilo treba tudi v tem primeru popolnoma ločiti od političnega, saj so medsebojni vplivi obeh knjižnih jezikov stari že približno sto let, zakaj naj bi bila meja ravno 1918. leto? Kulturni vpliv se nikakor ne da zajeziti z eno samo letnico. Z izposojenkami pred 1918. letom so namreč Hrvatje sami popolnoma zadovoljni, saj pravita pisatelja v tejle razpravi na strani 81. dobesedno tole: »Neke riječi, koje su došle k nama sa srpske strane, dobile su još prije 1918. kod nas domovno pravo te se u hrvatskoj redovito govore i nitko ih više ne osjeća kao tudje. Ušle su u hrvatski jezični krug i ne vrijedjaju hrvatski jezični osjećaj.«

Načelo piscev pričujoče razprave nasprotuje tudi hrvaškimi jezikoslovcem samim, ki so tudi v zadnjih dvajsetih letih pisali slovnice književnega hrvaškega ali srbskega jezika (n. pr. Maretićeva slovnica v VII. izdaji iz leta 1923.).

Kljub naštetim pomanjkljivostim in nekaterim nepravilnim jezikoslovnim načelom pa nas je vendarle pričujoče delo popolnoma prepričalo, da je toliko razlik med hrvaškim in srbskim knjižnim jezikom, da upravičeno utegnemo govoriti o posebnem hrvaškem in posebnem srbskem knjižnem jeziku. Delo je namreč kljub neznanstveni metodi naštel dolgo vrsto prepričljivih dejstev za obstoj samostojnega hrvaškega knjižnega jezika.

Fr. Jesenovec.

Euhen Onatskyj: Studi di storia e di cultura ucraina. Con prefazione di Luigi Salvini. U. P. S. R. Roma — Corso d' Italia 6. 1939/XVII. Grottaferrata. Scoula Tip. Italo-Orientale »S. Nilo« — 16 Settembre 1939/XVII. — Ukrajina